

Başlık / Title: CIA Raporlarında Filistinliler ve Filistin Siyaseti

Yazarlar / Authors:

Gökhan ÇINKARA
Doğukan BÖLÜKOĞLU

ORCID ID

0000-0001-8372-8571
0000-0001-7220-5185

Bu makaleye atf için: Gökhan Çinkara ve İsmail Doğukan Bölükoğlu, "CIA Raporlarında Filistinliler ve Filistin Siyaseti," *Filistin Araştırmaları Dergisi* 7 (Yaz 2020): 82-108.

To cite this article: Gökhan Çinkara and İsmail Doğukan Bölükoğlu, "Palestinians and Palestine Politics in the CIA Reports," *Bulletin of Palestine Studies* 7 (Summer 2020): 82-108.

Makale Türü / Type of Article: Araştırma Makalesi / Research Article

Yayın Geliş Tarihi / Submission Date: 09.03.2020

Yayına Kabul Tarihi / Acceptance Date: 15.05.2020

Yayın Tarihi / Date Published: 30.06.2020

FAD - Filistin Araştırmaları Dergisi
BPS - Bulletin of Palestine Studies
Tarandığı Uluslararası İndexler / Abstracting & Indexing

INDEX COPERNICUS | SCIENTIFIC INDEXING | CEEOL | DRJI | İSAM

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Yazarlar: Gökhan ÇINKARA*
İsmail Doğukan BÖLÜKOĞLU**

CIA Raporlarında Filistinliler ve Filistin Siyaseti

Özet: Bu çalışmada istihbarat raporlarının güncel jeopolitik ve siyasal gelişmelere yaklaşımının bir örneği olarak Diasporadaki Filistin siyaseti ele alınmıştır. Filistinlilerin 1948 sonrası tüm Ortadoğu'ya yayılması sonucunda bölgede önemli pozisyonlarda yer alan Filistinli bir elit tabakanın oluştuğu görülmektedir. Filistinli elitlerin siyasi, sosyal ve iktisadi sermayelerini derinleştirip genişletmeleri, bölge siyasetinde önemli bir aktör olmalarını da sağlamıştır. Bu süreçte Amerika Birleşik Devletleri'nde 1983-1987 yılları arasında Filistinli mültecilerle alakalı bir dizi istihbarat raporu düzenlenmiştir. "Körfez'de Filistinlilerin Varlığı" isimli birinci raporda, Körfez ülkelerinde Filistinlilerin toplumsal ve siyasal konumlarına değinilmektedir. "Lübnan: Filistinlilerin Büyüyen Güçleri" isimli ikinci raporda ise 1982 yılında İsrail'in Lübnan'ı işgal etmesi sonrasında Filistinli elitlerin Lübnan'da yarattığı toplumsal huzursuzluğun genel çerçevesinden bahsedilmiştir. "Moskova ve FKÖ'deki Kriz" başlıklı son raporda ise SSCB yönetiminin Filistin Kurtuluş Örgütü'nde kendine müzahir gruplar yaratma konusunda gösterdiği iradeye ve buna yönelik attığı adımlara odaklanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Filistin siyaseti, Filistin diasporası, CIA raporları, diasporada Filistin örgütleri, FKÖ.

Palestinians and Palestine Politics in the CIA Reports

Abstract: This study examines Palestinian politics in the diaspora as an example of the approach of intelligence reports to contemporary political and geopolitical developments. As a result of the scattering of the Palestinian population throughout the Middle East after 1948, a Palestinian elite came into being in the diaspora, occupying important positions in the region. This elite's efforts to widen and deepen their political, social and economic capital enabled it to become an important actor in the politics of the region. During this period, a series of intelligence reports on Palestinian refugees were prepared in the United States between 1983 and 1987. The first report, entitled "The Presence of Palestinians in the Gulf," dwells on the social and political situation of the Palestinians in the Gulf countries. The second report, entitled "Lebanon: The Growing Powers of the Palestinians," deals with the general framework of the social unrest created by the Palestinian elites in Lebanon after Israel invaded Lebanon in 1982. The last report focuses on the aspiration and measures of the USSR government to form groups loyal to itself within the Palestinian Liberation Organization (PLO).

Keywords: Palestine politics, CIA intelligence assessment reports, Palestinian organizations in the diaspora, PLO.

* Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi, gcinkara@gmail.com.

** Bağımsız Araştırmacı, dogukanbolukoglu@gmail.com.

Giriş

ABD’de karar alıcılar ve istihbarat profesyonelleri arasındaki ilişkiler gel-gitlerle doludur. Siyasilere halk desteği sağlayan diplomatik bir girişim kendi hesaplarına olumlu bir şekilde yazılırken; bu durumun tam tersinde yani bir başarısızlıkta karar alıcıları ilgili konularda bilgilendiren istihbarat profesyonellerine kusurlar ve sorumluluklar yüklenir. Bu hassas denge içerisindeki en temel konu ise karar alıcıların zihniyet, yaklaşım ve eylemlerinin istihbarat raporlarıyla ne ölçüde şekillendirilebileceğidir. ABD’nin dış istihbarat kurumu olan Merkezi Haberalma Teşkilatı’nın analistleri eliyle ürettiği raporlar, ABD Başkanı’na sunulan günlük brifingler ve tahminler Bilgi Edinme Özgürlüğü Yasası (Freedom of Information Act) uyarınca kamuoyu ile paylaşılmaktadır. Bu makale çalışmasında konu edinilen istihbarat değerlendirme raporları (intelligence assesment) ise bu kapsamda kamuoyu ile paylaşılan istihbarat değerlendirme çıktılarıdır. Bu raporların önemi, ABD ulusal çıkarları doğrultusunda hedef ülke, kurum ve kişilere yönelik olarak inşa edilecek politikaların belirlenmesi sürecinde karar vericilere içeriden bilgi sunabilmesidir.

Ortadoğu gibi sürekli tetikte olunması gereken jeopolitik bir alanda faaliyet gösteren istihbarat profesyonellerinin hem saha çalışmaları hem de istihbarat değerlendirme raporları oldukça geniş bir sprektrumda yer alır. Bu alışmada Amerikan Merkezi Haberalma Teşkilatı’nın (CIA, Central Intelligence Agency) Filistin’in siyasi elitlerini, kurumlarını ve toplumunu konu edinen istihbarat değerlendirmelerinden üçü üzerine odaklanıldı. Amerika Birleşik Devletleri’nde 1983-1987 yılları arasında düzenlenen bu rapordan “Körfez’de Filistinlilerin Varlığı” isimli birincisinde, Körfez lkelerinde Filistinlilerin toplumsal ve siyasal konumlarına değinilmektedir.¹ “Lübnan: Filistinlilerin Büyüyen Güçleri” isimli ikinci raporda 1982 yılında İsrail’in Lübnan’ı işgal etmesi sonrasında Filistinli elitlerin Lübnan’da yarattığı toplumsal huzursuzluğun genel çerçevesinden bahsedilmiştir.² “Moskova ve FKÖ’deki Kriz” başlıklı son raporda ise SSCB yönetiminin Filistin Kurtuluş Örgütü’nde kendine müzahir gruplar yaratma konusunda gösterdiği iradeye ve buna yönelik attığı adımlara odaklanılmıştır.³

¹ “Palestinian Presence in the Persian Gulf: An Intelligence Assessment,” CIA, NESA 83-10162, 1983, <https://www.cia.gov/library/readingroom/document/cia-rdp84s00556r000300070003-4>.

² “Lebanon: The Growing Strength of the Palestinians: An Intelligence Assessment,” CIA, NESA 87- 10056, 1987, <https://www.cia.gov/library/readingroom/document/cia-rdp88t00096r000801000002-2>.

³ “Moscow and the Crisis in the PLO, An Intelligence Assessment,” CIA, SOV 84-10223X, 1984, <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP85T00313R000300150007-8.pdf>.

Bu raporlar 1980'lerin Ortadoğusu'nda Filistin siyasetinin eylemselliğinin ve lider kadrolarının ne gibi açmazlarla karşılaştığını göstermeleri açısından önemlidir. Ayrıca istihbarat raporu niteliğini taşıdıkları için süreçler ve kişiler arasındaki ilişkileri derinlemesine analiz etmektedir. 1980'lere ait Merkezi Haberalma Teşkilatı (CIA) analistleri tarafından kaleme alınan bu raporların seçiminde temel kriterler; Filistin siyasetinin toplumsal (diaspora), kurumsal (Lübnan'da Filistin örgütlerinin oluşması) ve jeopolitik (SSCB'nin Filistin siyaseti ve karar alıcıları üzerinde nüfuz inşa faaliyetleri) yönlerine odaklanmalarıdır. Filistin siyasetinin bu yönlerinin raporlar tarafından sunulan analizi nakledilmeye ve ilgili akademik literatürün yardımıyla tarihsel bağlamına oturtulmaya çalışılmıştır.

İstihbarat analiz ve değerlendirme raporları kamuoyuna açıklandığı şekliyle bir takım sınırlandırmaları (hedef merkezli ve politika odaklı) ve sınırlılıkları (istihbarat çıktısının ulusal güvenlik gerekçesiyle revize edilmesi) içerir. Bu haliyle bile olaylara, kişilere ve kurumlara istihbarat merkezli bakması nedeniyle akademik ve güncel analizlerden ayrılmaktadır. Akademik analizler metot ve teorinin doğası gereği bilimsel konseptleri sınama derindedir. Güncel yorumlama çabaları sürecin ne olduğunu coğrafi dinamiklerle (bölgesel, küresel ve yerel) ve süreç takiplerleriyle (dün ve bugün) izlemeyi yeğler. İstihbarat raporları ise siyaset bilimcilere kişilerin failliğini, kurumların kısıtlarını ve olayların belirleyiciliğini hatırlatır ve en önemlisi gelecek tahmini (forecasting) yapar. Siyaset bilimcilerin makro analizi ve gazetecilerin süreç analizi istihbarat analizlerinde yerini çok boyutlu (kişisel, kurumsal ve jeopolitik) ve birbiri içine geçen analizlere bırakır. Bu açılardan istihbarat değerlendirme raporları, istifade ettikleri mahrem (*confidential*) bilgilere göre günün kritik olay, kişi ve kurumlarını anlamlandırmada ilginç veriler sunabilir. Bu makalede incelenen raporlar Filistin siyasetinin 1980'lerdeki panoramasını vermesi açısından tarihsel önem taşımaktadır.

Filistin siyasetinin kurum ve lider düzeyinde jeopolitik nüfuz alanları arasında paylaşılması, ulusal otonomi arayışındaki bir halkın istikrarlı bir siyaset kurmasının engellerinden birisidir. Bu raporların işaret ettiği temel bir gözlem; Filistin siyasetinin parçalı niteliğinin Arafat'ın karizmatik otoritesi sayesinde yönetilebilir bir düzeye geldiğidir. Ayrıca Arafat'ın pragmatik yaklaşımıyla Filistin siyasetinde SSCB etkisinin sınırlı bir düzeyde tutulduğu gözlemi de raporlarda yer almaktadır.

1. "Körfez'de Filistinlilerin Varlığı" Adlı İstihbarat Değerlendirme Raporu

“Körfez’de Filistinlilerin Varlığı” başlığını taşıyan ilk rapora göre, Suudi Arabistan, Katar, Umman, Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri ve Kuveyt’ten oluşan Körfez ülkeleri 1983 yılı nüfus verilerine göre 550 bin Filistinli mülteciyi misafir etmekteydi. Filistinli mülteciler Körfez ülkelerinde öğretmenlik, danışmanlık ve bürokratik gibi orta ve üst sosyo-ekonomik sınıftaki meslekleri icra ediyorlardı. Ayrıca Filistinlilerin, Körfez ülkelerindeki kurumsal istikrar ve ekonomik gelişime de olumlu katkıları olmuş, onları misafir eden devletlere karşı herhangi bir sadakatsizlik göstermemişlerdi. Ancak Körfez ülkelerinde yaşayan Araplara kıyasla devletleşemeyen Filistinlilerin siyasi kültürleri farklıydı; yalnızca bağımsız bir devlete sahip olmakla ilgilendikleri ve İslamiyet, milliyetçilik ve sosyalizm ile pragmatik olarak ilgilendikleri düşünülüyordu.⁴

Raporda Filistinli mültecilerin Körfez ülkelerinin güvenliği için zamanla zafiyet oluşturduğu belirtilmektedir. Körfez ülkeleri liderleri Filistinlilerin haklarının savunulmasını, Filistin’in Kudüs’ü de kapsayan bağımsız bir devlet olarak var olmasını istemişler, bu talepleri de uzun vadede bölgedeki gerilimi yükseltmişti. Filistinliler ise Körfez ülkelerini, İsrail’in Lübnan’ı sınır güvenliği gerekçesiyle işgal etmesine yeterli tepki göstermemekle ve bu konuda yeterince çaba sarf etmemekle suçluyorlardı.⁵ Aslında Körfez ülkeleri tarafından Filistinlilere ekonomik yardım yapıyor ve Filistinlilerin İsrail’e karşı verdiği mücadelenin meşruiyetini diplomasi yoluyla diğer ülkelere kabul ettirmeye çalışıyorlardı. Ancak bu yardımlar Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ)⁶ mensuplarına yeterli görünmüyordu.⁷

Raporda, Körfez Arap Ülkeleri İşbirliği Konseyi’nin (GCC, Gulf Cooperation Countries) Filistinlilerin küresel siyasi akımların etkisi (bağımsızlık, kolonyalizm karşıtlığı vb.) ve radikal gençlik hareketlerin yükselişi gibi nedenlerle orta vadede Körfez’de sorun yaratacağını düşündüğü belirtilmektedir. Bu sebeple Körfez ülkelerinin Filistinli işgücüne bağımlı hale gelmesini engellemek için sadece kalifiye işgücüne sahip Filistinli mültecilerin Körfez ülkelerine mülteci olarak kabul edilmesi uygun bulunmuştu.⁸ Körfez ülkeleri liderleri, artan Filistinli mülteci sayısının azaltılması için onları sınır dışı etmenin uygun bir yol olmayacağını

⁴ “Palestinian Presence,” iii.

⁵ “Palestinian Presence,” iii.

⁶ Filistin Kurtuluş Örgütü (Palestine Liberation Organization) 1964 yılında kurulmuş olup, temel hedefi Filistin coğrafyasında silahlı mücadele yoluyla özgürleşmeyi sağlamaktır.

⁷ Hasan A. El-Hasan, *Israel Or Palestine? Is the Two-state Solution Already Dead? A Political and Military History of the Palestinian-Israeli Conflict* (New York: Algora Publishing, 2010), 72.

⁸ Stephen Castles, Hein de Haas ve Mark J. Miller, *The Age of Migration: International Population Movement in the Modern World* (Londra: Red Globe Press, 2020), 208.

düşünmüş ve mültecilerin sınır dışı edilmesi halinde ülke içinde siyasi ve ekonomik gerilimin artacağını öngörmüşlerdi. Kuveyt ve Birleşik Arap Emirlikleri'ndeki Filistinli mültecilerin ülke ekonomisi bakımından önemli sektörlerde (petrol endüstrisi gibi) görev almaları da bu öngörüğü doğrular nitelikteydi.⁹ 1983 yılında petrolün varil fiyatının düşmesiyle meydana gelen petrol krizi sebebiyle Körfez ülkeleri Filistinli çalışanların işe almını azaltmış ve mevcut Filistinli çalışanların iş sözleşmelerini uzatılmamıştı. Liderler onların yerini gerek petrol endüstrisinde gerekse diğer sektörlerde uzmanlaşmış bulunan kendi vatandaşlarıyla doldurmaya yönelmişler, bu şekilde Filistinli işgücüne bağımlılıklarını azaltmışlardı.¹⁰

ABD'nin "Filistin Sorunu"na yaklaşımı, Körfez ülkelerinin bu meseleye karşı aldıkları tutuma göre değişmedi; Ortadoğu'da ABD İsrail ile güvenlik ve jeopolitik alanlarında işbirliğine devam ediyordu. Aynı zamanda ABD'nin birçok Körfez ülkesiyle savunma, güvenlik ve ekonomi konularında yakın ilişkileri de sürüyordu.¹¹ Körfez ülkeleri ise bu işbirliğinin doğal bir uzantısı olarak ABD'nin Filistin Kurtuluş Örgütü'nü tanıması ve İsrail'i işgal ettiği Filistin topraklarından dolayı kınamasını talep ediyorlardı. Ancak raporda belirtildiği gibi ABD ile güvenlik ve ekonomi alanında kurdukları yakın ilişkiler ve ABD'ye bu ilişkiler yüzünden bağımlı olmaları sebebiyle diplomatik yaptırım kapasiteleri sınırlıydı.¹²

Raporun analizine göre Körfez ülkeleri için temel önemde olan konu, Filistinliler ile ilişkilerini jeopolitik bağımlılıktan kurtarmaktı. Bunun için de Körfez'de yaşayan Filistinlilerin İsrail-Filistin Anlaşmazlığı'nın yerel bir uzantısı olarak sivrilmesini engellemeye ve onları devlet aygıtları yoluyla baskılamaya çalışıyorlardı. Raporunda, Körfez ülkeleri ile Filistinli mülteciler arasında karşılıklı kazanca dayalı bir ilişkinin mevcut olduğuna işaret edilmektedir: Filistinli mültecilere Körfez ülkeleri tarafından aileleriyle yaşayabilecekleri güvenli bir yer tahsis edilirken Filistinli mülteciler de işgücü olarak Körfez ülkelerinin ekonomisine olumlu katkıda bulunuyorlardı.¹³ Ancak Körfez ülkelerinin Filistinli mültecilere yönelik iyi niyeti, petrolün

⁹ "Palestinian Presence," iv.

¹⁰ "Palestinian Presence," iii-iv; Noora Lori, *Offshore Citizens* (Cambridge: Cambridge University Press, 2019), 114-15.

¹¹ Kenneth Katzman, *The Persian Gulf States: Post War Issues* (New York: Nova Publishers, 2004), 13.

¹² "Palestinian Presence," iv.

¹³ "Palestinian Presence," iv.

varil fiyatının düşmesi ile azalacaktı.¹⁴ Ekonominin bu nedenle kötüye gitmesi, Körfez ülkeleri liderlerinin Filistinli mültecilere karşı politikalar üretmesine yol açmıştı. Kuveyt, Katar ve Bahreyn tarafından Filistinli mültecilerin ülkeye girişine kota konulmuş, kamu ve özel sektördeki açık pozisyonlara da Filistinli mülteciler sınırlı sayıda alınmaya veya hiç alınmamaya başlanmıştı. Yine de Körfez ülkeleri uluslararası platformlarda Filistinlilerin Kudüs'ü de kapsayan bir yurdunun olması gerekliliği üzerinde duruyor ve işgal edilmiş topraklardan İsrail'in çıkmasını talep ediyorlardı.¹⁵

Raporun verilerine göre 1980'lerin başlarında Körfez ülkelerinde çalışan Filistinli mülteciler 20 ila 50 yaş aralığındaydı ve çoğunun üniversite eğitimi veya mesleki eğitimi vardı. Körfez ülkelerinde çalışmak isteyen Filistinli mültecilerde iş tecrübesi şartı aranmakta ve ancak iş sözleşmesi süresince ülkede kalmalarına izin verilmekteydi.¹⁶ Kamu sektöründe doktorluk, öğretmenlik, hesap uzmanlığı veya teknisyenlik gibi meslekleri icra ederken özel sektörde de bankacılık, inşaat ve hizmet sektörlerinde çalışıyorlardı. Aldıkları maaştan arta kalan kısmı Batı Şeria ve Gazze'deki akrabalarına yardım olarak göndermekteydiler.¹⁷ Filistinli mülteciler çocuklarının Batılı eğitim sisteminde yetişmelerine olumlu baksalar da İslamiyet'in temel değerlerinden uzak düşmelerini istemiyorlardı. Özellikle sosyo-ekonomik bakımdan orta sınıfta bulunan Filistinli mülteciler çalıştıkları ülkenin dikkatini üzerlerine çekmekten imtina ettikleri için açık bir politik tutum almıyorlardı. Ancak çoğu mülteci Filistin Kurtuluş Örgütü'nü (PLO, Palestine Liberation Organization) destekliyor, Körfez Arap ülkelerinin FKÖ'ye yeterli destek vermemesinden rahatsızlık duyuyorlardı.¹⁸

Rapora göre Körfez ülkelerinin 1983 tarihi itibarıyla FKÖ ile ilişkileri dikkate alındığında, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar ve Bahreyn'in örgütle tam diplomatik ilişki içerisinde olduğu ve örgütün bu ülkelerde ofisleri bulunduğu görülmekteydi. Kuveyt FKÖ ile kısmi diplomatik ilişki içerisindeyken Umman'ın FKÖ ile hiçbir diplomatik ilişkisi bulunmamaktaydı ve bu ülkede FKÖ ofisi de mevcut değildi.¹⁹ Umman Sultanı Kabus bin Said ve Bahreyn Emiri bin Selman el-Halife Filistin

¹⁴ 1981'de petrolün varil fiyatı 40 dolar iken 1985'te 25 dolara, 1986'da ise bir süreliğine 10 doların altına düşmüştü. Steffen Hertog, *Gulf Economies: The Current Crisis and Lessons of the 1980s*, carnegieendowment.org/sada/23359.

¹⁵ "Palestinian Presence," 1.

¹⁶ "Palestinian Presence," 1.

¹⁷ David Levinson ve Melvin Ember, *American Immigrant Cultures: Builders of a Nation* (New York: Simon & Schuster Macmillan, 1997), 683.

¹⁸ "Palestinian Presence," 1.

¹⁹ "Palestinian Presence," 2-3.

meselesini esaslı bir sorun olarak görmüyor, iç ve dış siyasette daha yakın tehditlere karşı güvenlik tedbirleri olarak politika üretmeyi önceliyorlardı. Bahreyn ve Umman dışındaki Körfez ülkelerinin liderleri ise Filistinlilere Arap ve Müslüman kimlikleri sebebiyle sempati ile yaklaşıyor, ancak İsrail'in Batı Şeria ve Gazze'deki işgallerinden dolayı bu ülkeye karşı bir misilleme çabasına girmiyorlardı.²⁰ Raporda bu genel gözlemlerin ardından her ülke özelinde ayrı analizler sunulmaktadır.

1.1 Suudi Arabistan

FKÖ'nun kurulduğu 1964 yılından itibaren örgüt en çok yardımı Suudi Arabistan'dan almıştı.²¹ Raporda da belirtildiği üzere, 1948 yılı Arap-İsrail Savaşı'ndan 1983 yılına kadar geçen sürede Suudiler tarafından Filistinlilere sürekli yardım ulaştırılıyordu.²² FKÖ lideri Arafat sık sık Riyad'ı ziyaret ediyor ve Suudi Arabistan diğer ülkelerin FKÖ'yü tanuması ve Filistin bağımsızlık hareketine destek vermeleri için diplomatik temaslarda bulunuyordu. Ancak rapora göre Suudi Arabistan aslında Filistin meselesini pragmatik olarak kullanmak istiyordu. Suudi Kralı Fahd'ın Filistinlilere yardım etmekteki asıl amacı, Suudi Arabistan'ın ABD ile olan yakın ilişkilerinin Filistin direniş hareketleri ve Fetih Hareketinin dikkatini çekmesini önlemektir. Aynı zamanda Mekke ve Medine'den sonra Müslümanların üçüncü kutsal mekânı Kudüs üzerinde de Filistin meselesini kullanarak himayesini tesis etmiş, bu yolla ülke içerisindeki meşruiyeti ve gücünü de pekişmiş olacaktı.²³

Raporda belirtildiği üzere, 1978 yılında Bağdat Zirvesi'nde Körfez ülkeleriyle FKÖ arasında varılan anlaşmaya göre Suudi Arabistan tarafından FKÖ'ye 71,4 milyon dolar, işgal edilmiş topraklar Ürdün-FKÖ İşgal Edilmiş Topraklar Ortak Komitesi'ne ise 43 milyon dolar yıllık yardım yapılıyordu. Bu yardımların finansmanı ise devlet memurlarının maaşları üzerinden %2, Suudi Arabistan'daki Filistinlilerin kazançları üzerinden de %5 vergi alınarak sağlanıyordu. Bu büyük miktarlardaki yardımlara rağmen Suudi Arabistan FKÖ içerisinde Irak ve Suriye kadar etkili olamamış ve FKÖ de Suudilerin menfaatine bir politika üretmemiştir. Suudi Arabistan ayrıca Suriye, Libya ve Sovyetler Birliği'nin kontrol ettiği, FKÖ içindeki Saika Grubu gibi bazı radikal gruplara da nüfuz edememiştir.²⁴

²⁰ "Palestinian Presence," 3.

²¹ Nino P. Tollitz, (ed.), *Saudi Arabia: Terrorism, U.S. Relations and Oil* (New York: Nova Publishers, 2005), 36.

²² "Palestinian Presence," 3-4.

²³ "Palestinian Presence," 3-4.

²⁴ "Palestinian Presence," 3-4.

Rapora göre Suudi Arabistan'daki Filistinliler FK'y destekleseler de ülke içindeki güvenlik ve istikrarın bozulmasına yönelik eylemlerde bulunmuyordular. FK'nün Riyad ve Cidde'de ofisleri bulunmaktaydı. Ayrıca FK dışında da Suudi Arabistan'da Filistin Sorunu ile ilgili kuruluş ve organizasyonlar vardı.²⁵ Bu organizasyonların liderliğini Suudi elitleri yapmaktaydı. Suudi Arabistan'da mltesi kampları yoktu ve Filistinliler Suudilerle beraber Şehir içerisinde yaşıyorlardı. Filistinlilerin Suudi Arabistan'a girişi genellikle serbest olsa da Ürdün ve Lübnan pasaportu olan Filistinlilerin ülkeye girişleri yasaktı. Yurt dışına çıkış yapmak için ise FK ofisine kayıtlı olmaları ve FK'ye Suudi Devleti tarafından yapılan yardımın finansmanı olan vergilerini demiş olmaları gerekiyordu. Filistinlilerden Suudi Arabistan'a hizmet eden ve Suudi Kralına bağlılık gösterenlere Kral tarafından vatandaşlık verilmekteydi. Suudi Arabistan'da doğan çocuklar kendiliğinden Suudi vatandaşı olmamakta, babalarının vatandaşlığını almaktaydı. Filistinlilerden sadece vatandaşlık alanlar ve alışanların Suudi Arabistan'da kalmalarına izin veriliyor, diğer Filistinliler ise vatandaşı olduğu ülkelere gönderiliyordu. Bundan başka Suudi Arabistan'da bulunan Filistinliler ülkelerine duydukları zlem nedeniyle de yoksulluk ve güvenlik risklerine rağmen geri dönmek istiyorlardı.²⁶

Raporda Suudi Arabistan'da alışan Filistinlilerin Suudi ekonomisinde önemli rolleri bulunmadığı belirtilmektedir. Her ne kadar petrol sanayiinde alışabilseler de Suudi Arabistan'ın doğusunda bulunan stratejik önemi haiz petrol yataklarında çalışmalarına izin verilmiyordu. Büyük bir çoğunluğu uzmanlık gerektiren alanlarda, doktorluk, bankacılık, mühendislik ve ticaret alanlarında çalışırken küçük bir bölümü ise uzmanlık gerektirmeyen işlerde ve hizmet sektöründe çalışmaktaydı. 1983 yılı baz alındığında, Suudi Arabistan'daki beyaz yakalı Filistinliler ABD ve Birleşik Krallık vatandaşlarının kazançlarına eşdeğer olacak Şekilde, yıllık 2 bin 300 dolar ila 4 bin dolar arasında gelir elde ediyorlardı.²⁷

1.2 Kuveyt

Raporun yazıldığı tarihlerde FK'nn ve Fetih Hareketi'nin önde gelen liderleri Kuveyt'te yaşamaktaydı Bunlar arasında Kuveyt FK temsilcisi Awni Batash, FK Başkanvekili Salah Khalaf, Filistin Ulusal Konseyi Sözcüsü Salim al-Zanoun ve Filistin Ulusal Konseyi Dış İlişkiler Komitesi Başkanı

²⁵ "Palestinian Presence," 4-5.

²⁶ Roger Friedland ve Richard Hecht, *To Rule Jerusalem* (Kaliforniya: University of California Press, 2000), 411.

²⁷ "Palestinian Presence," 4-5

Khalid-al Hassan bulunuyordu.²⁸ Kuveyt Filistin meselesine ve FKÖ'ye kamu kurumları eliyle insani yardım sağlıyordu. Buna ek olarak Batılı ve Asyalı devletleri FKÖ yü tanımaya ikna etmek için diplomatik girişimlerde de bulunuyordu. Ancak FKÖ'ye verdiği destekten ötürü İsrail'in misillemesine uğramaktan çekindiği kendi topraklarından İsrail'e karşı eylemler planlanmasına karşı çıkıyordu. Ayrıca Lübnan'ın İsrail tarafından işgal edilmesi sonrasında Filistinlilerin Kuveyt'e dalga dalga göç etmelerinden hoşnutsuzluk ve tedirginlik duymaktaydı.²⁹

1978 yılında Bağdat Zirvesinde alınan karara göre, Kuveyt tarafından FKÖ'ye 39 milyon dolar, işgal altındaki bölgeler Ürdün-FKÖ İşgal Edilmiş Topraklar Ortak Komitesi'ne ise 24 milyon dolar yıllık ekonomik yardım yapılıyordu. Bu yardımların finansmanı, kamu sektöründe ve özel sektörde çalışan Filistinlilerden alınan bağımsızlık vergileri ile sağlanmaktaydı. Rapora göre, Kuveyt FKÖ'nün politikalarına temkinli yaklaşırsa da onun uygulamalarını genel olarak doğru buluyordu.³⁰ ABD'nin FKÖ ile doğrudan temas kurmaması ve onu muhatap almamasını da eleştiriyordu. Diğer yandan, ülke içi istikrarın sağlanması için FKÖ'den Filistinlileri kontrol etmesini ve ülke içindeki düzeni bozmalarına izin vermemesini talep etmekteydi. Kuveyt bundan başka FKÖ dışında kalan Filistinli örgütleri de (Filistin Demokratik Halk Kurtuluş Cephesi ve Filistin Halk Kurtuluş Cephesi) tanıyor ve destekliyordu.³¹

Filistinlilerin Kuveyt ekonomisine olumlu katkıları olmuştur.³² Rapora göre de Kuveyt'teki işgücünün %38'i, kamu personelinin ise %20'si 1978 yılı itibariyle Filistinlilerden oluşmaktaydı. Filistinliler Kuveyt Savunma Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Kuveyt yönetiminde de önemli görevlerde bulunmuşlardı. Kuveyt'te yaşayan Filistinlilerin yarısından çoğu sosyo-ekonomik olarak orta sınıfta yer alıyorlardı. Kuveyt'te güven içinde ve özgür yaşadıkları için bu ülkeye karşı minnet duyguları besledikleri söylenebilirdi.³³

Filistinliler uzun yıllar Kuveyt'te ikamet etseler de sadece iktidara yakın elli Filistinli aile vatandaşlık kazanabilmişti. Ayrıca sonradan Kuveyt vatandaşlığı kazanan Filistinliler Kuveytli yerli halka nazaran ikinci sınıf

²⁸ Tabitha Petran, *The Struggle Over Lebanon* (New York: Monthly Review Press, 1987), 92; "Palestinian Presence," 6.

²⁹ "Palestinian Presence," 6.

³⁰ "Palestinian Presence," 6.

³¹ "Palestinian Presence," 5-6.

³² Mahdi Abdul Hadi, *Foreign Politics Towards The Middle East and Palestine: PASSIA Meetings, 1995-1999* (Kudüs: PASSIA, Palestinian Academic Society for the Study of International Affairs, 1999), 32.

³³ "Palestinian Presence," 6.

vatandaş konumunda olmuşlar ve bazı temel hakları kısıtlanmıştı. Sonradan Kuveyt vatandaşı olan Filistinliler ticaret yapabilse ve taşınmaz alabilse de oy kullanma hakları yoktu. Filistin asıllı Kuveytliler ancak vatandaşlık kazandıktan yirmi yıl sonra devlet kademesinde belirli makamlara gelebilmekteydiler. Kuveytli yerli halkla aynı içi yapan Filistin asıllı Kuveytliler, onlardan görece düşük maaş almaktaydılar. Ayrıca ticaret yapabilse de şirket kurabilmeleri için şirketin %51 hissesine Kuveytli yerli bir vatandaşın sahip olması gerekiyordu. Bu olumsuzluklara rağmen Filistinliler Kuveyt'te sağlık sisteminden ve sosyal haklardan yararlanabiliyorlardı. Filistinli çocukların 7 yaşından önce okula kaydı yapılırsa ilk ve ortaokul eğitimi Kuveyt tarafından ücretsiz sağlanıyordu. Kuveyt'teki Filistinliler üniversiteye belirli kontenjanlarla kaydolabiliyorlardı. Diğer Körfez ülkelerine kıyasla Kuveyt Filistinlilere daha fazla insani yardım ulaştırıyordu. Ancak petrol gelirleri düşünce ülkeye alınacak Filistinli mülteci sayısına kota koymuş, ülkedeki Filistinli sayısının artmaması için çeşitli sınırlamalar getirmişti.³⁴

Lübnan'ın İsrail tarafından 1982 yılında işgal edilmesi sonrasında ülkeye gelecek büyük göç dalgasından ve ülkedeki Filistinlilerin işgal sebebiyle radikalleşme ihtimalinden endişelenen Kuveyt, İsrail işgali altındaki Müslüman topraklarının İsrail tarafından boşaltılmasına yönelik politikalar izlemiştir.³⁵ Nitekim raporda belirtildiği üzere işgal sonrasında Kuveyt'teki Filistinliler tarafından ABD ve İsrail karşıtı lobi faaliyetleri gerçekleştirilmiş, Kuveyt'in ABD'deki malvarlığının elden çıkartılması, ABD mallarına yönelik boykot yapılması ve ABD'ye petrol satışının engellenmesi talep edilmiştir.³⁶

1.3 Birleşik Arap Emirlikleri

Raporda belirtildiği üzere, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) FKÖ'yü ilk tanıyan Körfez ülkelerinden olmuştur. BAE, FKÖ'nün Asya ve Avrupa'da tanınması için ticari ve diplomatik ilişkiler kurmaya çalışıyordu. Bağdat Anlaşması'yla FKÖ'ye 28 milyon dolar, Ürdün-FKÖ İşgal Altındaki Topraklar Ortak Komitesi'ne de 17 milyon dolar yıllık yardım yapıyordu. Bu yardımların finansmanı ülkede yaşayan ve kamu sektöründe çalışan Filistinlilerin maaşından alınan %5 oranında vergi ile sağlanıyordu.³⁷ Finansal desteğin ötesinde BAE Başkanı şeyh Zayid Filistinli haklarının ateşli

³⁴ "Palestinian Presence," 7.

³⁵ Lori Plotkin Boghardt, *Kuwait amid War, Peace and Revolution: 1979-1991 and New Challenges* (Berlin: Springer, 2006), 61.

³⁶ "Palestinian Presence," 6-7.

³⁷ "Palestinian Presence," 8.

savunuculuğunu yapıyor, ABD'nin Filistin meselesinin çözümünde daha aktif olmasını talep ediyordu.³⁸ Öte yandan, yedi emirlikten oluşan ve ancak beş kişiden birinin yerli olduğu BAE'de Filistin sorununun istikrarsızlığa neden olabileceğinin de farkındaydı. Raporla BAE sınırlarının gevşek hale gelmesi sebebiyle radikal Filistinli unsurların ülkeye rahatlıkla girerek çeşitli terör eylemleri gerçekleştirdiği belirtilmektedir. 1970'lerde, BAE'de üslenmiş olan radikal Filistinliler tarafından çeşitli uçak kaçırma eylemleri de gerçekleştirilmişti. 1978'te Suriye Dışişleri Bakanı'nın BAE Dışişleri Bakanı'nı ziyareti sırasında suikast girişiminde bulunulmuştu. Bunun ardından 1982 yılında BAE'de iki ABD personeline karşı saldırıda bulunmuş, bu saldırıyı gerçekleştiren iki radikal Filistinli BAE İçişleri Bakanlığı tarafından yakalanmıştı.³⁹

Filistinlilerin BAE'ye yoğun olarak geldikleri 1960 ve 1970'li yıllarda Şeyh Zayid tarafından büyük bir endüstriyel kalkınma politikası uygulanmaya başlamıştı.⁴⁰ Filistinlilerin modernleşme ve endüstriyel kalkınma politikasında görev almaya hevesli oldukları Şeyh Zayid tarafından fark edilse de ilkin Filistinlilerin eğitimi ve yeteneklerinin yetersiz olduğunu düşünmüştü. Buna karşılık birçok Filistinli BAE'de petrol endüstrisinde çalışıyordu; 1983 yılı verilerine göre BAE'nin toplam işgücünün %5'ini de Filistinliler oluşturuyordu. Filistinliler BAE'de öğretmenlik, doktorluk ve teknisyenlik gibi mesleklerde ve orta ve üst sosyo-ekonomik sınıflarda yoğunlaşmışlardı. Ayrıca medya ve eğitim sektöründe görev alıyorlar ve BAE'nin yerlileriyle ortak inşaat ve ticaret işleri de yürütüyorlardı. Ancak Filistinlilerin BAE'de ikamet edebilmeleri için belirli aralıklarla çalışma izinlerini yenilemeleri gerekiyordu ve sadece küçük bir grup Filistinli BAE vatandaşı olabiliyordu. BAE'de doğan Filistinli çocuklar babalarının vatandaşlığını alıyorlardı. Buna karşılık çocuklar ilk ve ortaokulu ücretsiz olarak okudukları gibi üniversite okumaları için de imkan sağlanıyor ve burslar veriliyordu. BAE'de iyi öğrenim görmüş yerli vatandaşların varlığı ve ülkede geliştirilen yeni ekonomik projeler sebebiyle Şeyh Zayid ülkedeki Filistinli sayısının arttırılmaması, mevcut mültecilerin iş sözleşmeleri bittiğinde de bunların yenilenmemesi kararını almıştı.⁴¹

1.4 Katar

³⁸ Jeffrey H. Norwitz (ed.). *Pirates, Terrorists and Warlords: The History, Influence and Future of Armed Groups Around the World* (New York: Skyhorse Publishing, 2009), 392.

³⁹ "Palestinian Presence," 8.

⁴⁰ Paula Vine ve Ibrahim al-Abed (ed.), *United Arab Emirates: A New Perspective* (Cape Town: Trident Press, 2001), 208.

⁴¹ "Palestinian Presence," 8-9.

Diğer Körfez  lkelerindeki gibi Katar'da da Filistinlilere karşı sempati duyulmaktadır.⁴² Rapora göre ise Katar aslında FK 'y  ve ona destek olan ülkeleri karşısına almamak için Filistin konusunda hassas davranıyordu. 1978 Bağdat Anlaşması çerçevesinde yıllık 16,4 milyon dolar FK 'ye, 10 milyon dolar da Ürdün-FK  İşgal Edilmiş Topraklar Ortak Komitesi'ne yardım yapıyordu. Buna ek olarak Filistinlileri destekleyen Ürdün'e 82 milyon dolar, Suriye'ye de 121,6 milyon dolar yardım yapmıştı. Katar, FK  konusunda Suudiler gibi düşünüyor, İsrail işgali altında olan kutsal toprakların, özellikle Kudüs' n Müslüman kontrolüne girmesini planlıyordu.⁴³ Ancak FK 'n n Ortadoğu'da İsrail ile barış anlaşması yapmasından yana bir tavır sergilemesi, FK  ile ilişkilerinin gerilmesine yol açacaktır. Lübnan'ın 1982 yılında İsrail tarafından işgal edilmesinden de FK  Katar ve diğer Körfez ülkelerini sorumlu tutmuş, yeteri kadar destek vermemelerinden dolayı Lübnan'da İsrail'e karşı bu mağlubiyetin yaşandığını ileri sürmüştü.⁴⁴ Katar tarafından FK 'ye bonk r yardımlarda bulunulmuş olmasına rağmen FK  lideri Arafat'ın Suudi Kralına Katar Emirine kıyasla daha yakın olması da Katar Emirini rahatsız ediyordu.⁴⁵

Filistinliler Katar'a ilk kez 1940'lı yıllarda güvenlik ve ekonomik refah için gelmişlerdi. Katar halkı göçmenlere olumlu bakmasa da raporda Filistinlilerin Katar'a sadık oldukları ve burada refah içinde yaşadıkları belirtilmektedir. Katar'daki 25 bin Filistinlinin yalnızca %10'u iyi yetişmiş ve eğitimi olarak Katar'a gelmişti. İyi yetişmiş, eğitimi Filistinliler finans, petrol, savunma ve eğitim sektörleri içerisinde Katar ekonomisine, Katar devletinin milli çıkarlarına hizmet ediyorlardı. Ayrıca güvenlik g leri ve kolluk personeli olarak da görev yapıyorlardı. Ancak yönetici pozisyonlarında çalışmalarına izin verilmiyordu. Katar'da ikamet eden diğer yabancılar gibi Filistinliler de çalışma izni alarak ülkede ikamet edip çalışıyorlardı. Birçok Filistinli Katar vatandaşı olma şartlarını gerçekleştirmiş olsa da ABD Katar Büyükelçiliği'nin 1983 yılındaki kayıtlarına göre sadece 15 Filistinli aile Katar vatandaşlığını kazanabilmişti. Ayrıca Katar'da doğan Filistinli ocuklar da diğer Körfez  lkelerindeki gibi babalarının vatandaşlığını alıyor, kendilerine Katar vatandaşlığı verilmiyordu. Yine de Filistinliler Katar halkı içerisinde asimile edilmeye çalışılıyor, vatandaş olmasalar da sağlık güvencelerinden faydalanabiliyor, liseye kadar ücretsiz eğitim alabiliyor,  niversitelerde

⁴² *Qatar Year Book* (Doha: Ministry of Information - Press and Publication Department, 1981), 31.

⁴³ "Palestinian Presence," 9.

⁴⁴ Yezid Sayigh, *Armed Struggle and the Search for State: The Palestinian National Movement, 1949-1993*(Oxford: Clarendon Press, 1997), 545.

⁴⁵ "Palestinian Presence," 9.

%5'lik bir kontenjana tabi olarak okuyabiliyorlardı. Katar ülke içi istikrarı sağlamak için ülkedeki Filistinli mülteci sayısını azaltmak istese de bunu yaparken Filistinlileri işten çıkarmak yerine iş sözleşmesi biten Filistinlilerin sözleşmesini yenilememek ve daha az Filistinli mülteciyi kabul etmek yoluna gitmişti. Rapora göre Filistin'in bağımsızlığını isteyen radikal hareketlerin Katar'ı hedef almamaları bakımından FKÖ'nün desteklenmesi bir zorunluluk olarak görülmeye devam etse de bu desteğin maliyeti düşürülmüştü.⁴⁶

1.5 Umman

Umman'da Arap milliyetçiliği diğer Körfez ülkelerindeki kadar güçlü bir siyasi akım değildir. Mısır ile İsrail arasında imzalanan Camp David Barış Anlaşması Umman tarafından desteklenmiş ve Mısır ile diğer Körfez ülkelerinin aksine Umman İsrail ile tam diplomatik ilişki kurmuştur.⁴⁷ Raporda belirtildiği üzere, Ummanlı siyasi elitler, Umman ve diğer Körfez ülkelerinin politika üretirken Filistin sorunundan daha yakın tehditlere odaklanması gerektiği görüşündeydiler. Dolayısıyla Umman önceleri FKÖ'yü tanımayı, Filistin'in özgürlüğünü isteyen radikal hareketlere destek vermemesi şartına bağlamıştı. Ancak ilerleyen dönemlerde Umman Filistin sorununa ilişkin tutumunu değiştirecekti. Bu değişikliğinin sebepleri ise Umman halkının Lübnan'da İsrail'in gerçekleştirdiği işgale tepki duyması ve Umman'ın izlediği Körfez ülkelerinden farklı politikalar nedeniyle yalnızlaşmasıydı. Lübnan'ı işgali Umman'da Arap milliyetçiliğinin yükselmesine sebep olmuş ve Umman Sultanı Kabus'un üzerindeki baskıyı arttırmıştı.⁴⁸

Rapora göre Umman'da ikamet eden Filistinli sayısının az olması, Filistinlilerin Umman'ın kurumsal ve hukuksal düzeni içerisinde rahat kontrol edilmesini sağlıyordu. Bu sebeple Filistinliler bir tehdit olarak algılanmamaktaydı. Pasaport veya mülteci kimliği ile Umman'a girebilseler, meslek edinip çalışabilseler ve Ummanlılarla ortak olmak kaydıyla ticaret yapabilseler de toprak satın alma hakları bulunmuyordu. Umman'da bulunan Filistinlilerden çok az bir kısmı orduda ve kamu sektöründe istidam edilirken önemli bir kısmı işçi veya teknisyen olarak petrol sahalarında çalışıyordu. İş sözleşmeleri kısa süreliydi ve şehir merkezinden uzak kasabalarda ikamet ediyorlardı. Sınır dışı edilmelerine yönelik dair herhangi bir eylemde bulunulmasa da iş sözleşmeleri bittiğinde geldikleri ülkelere

⁴⁶ "Palestinian Presence," 10-11.

⁴⁷ Majid Al-Khalili, *Oman's Foreign Policy: Foundation and Practice* (Kaliforniya: Praeger Security International, 2009), 83.

⁴⁸ "Palestinian Presence," 11.

dönmeleri talep ediliyordu. Ücretsiz eğitim hakkından ve sağlık güvencesinden yararlanmalarına izin verilse de eğitim şartları sadece Filistinliler için değil Umman halkı için de yetersiz düzeydeydi. Ayrıca sadece Umman'ın yerli halkına eğitim bursu veriliyordu. Filistinlilerin Umman vatandaşı olmalarına da müsaade edilmiyordu.⁴⁹

1.6 Bahreyn

Raporda, Bahreyn Devleti'nin kurumsal yapısı zayıf olduğu için Filistinlilere sınırlı ölçüde yardım yapabildiği belirtilmektedir. Kamu sektöründe görev yapan Filistinlilerin maaşından %5 oranında vergi alınarak FKÖ'ye yapılan bu yardım finanse ediliyordu. Bahreyn'de FKÖ ofisi 1974'te kurulmuş olsa da aktif olarak faaliyet gösterememişi. Çünkü Bahreyn, ofisi yöneten Filistin asıllı Bahreynli bir öğretmen aracılığıyla ülkedeki Filistinliler üzerinde kontrol sağlamaya çalışmış, bu da ofisi Filistinlilerin hakları konusunda lobi faaliyeti yürütmekten alıkoymuştu. Rapora göre Bahreyn Arap dünyasında güç kazanmak ve ABD ile yaptığı askeri anlaşmaların Arapların tepkisini çekmemesi için Filistin sorununu kullanıyordu.⁵⁰

Raporda Bahreyn'deki Filistinlilerin refah içerisinde yaşasalar da Bahreyn ekonomisi ve siyasetinde aktif olamadıkları belirtilmektedir. 1981 yılında Bahreyn'de İran destekli bir darbeye teşebbüs edilmiş ve bu darbeye Marksist gruplar ile Filistinli radikal gruplar tarafından destek verilmiş olması sebebiyle Bahreyn'de Filistinlilere şüphe ile yaklaşılmaya başlanmıştı.⁵¹ Bu sebeple Bahreyn'de Filistinliler rahat hareket etme ve önemli görevlere gelme imkânından yoksun kalmışlardı. Rapor tarihi itibarıyla Bahreyn'de bulunan 1500 Filistinli, ülkeye 1950 ve 1960'lı yıllarda gelmişti. Bahreyn kalabalık nüfuslu bir ülke olmadığı, işgücü olarak kendi kendine yettiği için Filistinli işgücüne Bahreyn'de ihtiyaç duyulmuyordu. Bahreyn'deki Filistinlilerin çok azı vatandaşlık alabilmiş, Bahreyn'de doğan çocuklar normal şartlarda Bahreyn vatandaşı olabildiği halde Filistinli babalardan Bahreyn'de doğan çocuklara vatandaşlık verilmemişi. Bahreyn'de Filistinliler şehir merkezine yakın yerlerde yaşıyor, Eğitim, Dışişleri ve Savunma Bakanlıklarında görev alıyorlardı. Özel sektörde ise bankacılık ve hukuk alanlarında çalışıyorlardı. Bahreyn'de yaşayan Filistinli çocukların ilk ve ortaokul eğitimleri ücretsiz olsa da eğitim bursu sadece Bahreyn vatandaşlarına veriliyordu. Ayrıca

⁴⁹ "Palestinian Presence," 11.

⁵⁰ "Palestinian Presence," 11-12; Andrei V. Krutskikh, *US Militarism* (Yeni Delhi: Allied Publishers, 1987), 134.

⁵¹ Toby Matthiesen, *The Other Saudis* (Cambridge: Cambridge University Press, 2014), 118.

Bahreyn’de yaşayan Filistinlilere Körfez Teknik Üniversitesi’nde okumak için %5’lik kontenjan tanınmıştır.⁵²

2.“Lübnan: Filistinlilerin Büyüyen Güçleri” Adlı İstihbarat Değerlendirme Raporu

“Lübnan: Filistinlilerin Büyüyen Güçleri” adlı raporda, Lübnan’daki FKÖ varlığının 3 Kasım 1969’da FKÖ lideri Yaser Arafat ile Lübnan Genelkurmay Başkanı General Emile Bustani arasında imzalanan Kahire Antlaşması’na gittiği belirtilmektedir. Bu antlaşma sonrasında FKÖ Lübnan’da askeri-siyasal kamplar kurmuş, bu kampları Lübnan hükümeti ile işbirliği içerisinde yönetme hakkını elde etmişti. Buna ek olarak FKÖ’nün kendi kolluk kuvvetlerini kurmasına, istihbarat ve güvenlik çalışmaları yapmasına da izin verilmişti. FKÖ’nün yerel unsurlardan veya İsrail’den gelecek saldırılara karşılık verebileceği konusunda da Lübnan hükümeti ile FKÖ arasında mutabakata varılmıştı. Kahire Anlaşması FKÖ milislerine mültecilerle kamplarıyla kısıtlı bir kolluk yetkisi vermiş olsa da FKÖ bu yetkileri genişletmiş, ardından 1975 yılında Lübnan İç Savaşı başlamıştı. 1978 yılında, FKÖ tarafından İsrail’de bir sivilleri taşıyan bir otobüsün kaçırılması üzerine İsrail Litani Nehri sınırlarına kadar Güney Lübnan’ı işgal etmişti. Bunun BM Güvenlik Konseyi’nin aldığı 425 sayılı karar kapsamında İsrail ordusu Güney Lübnan’ı boşaltmış, Lübnan ordusu ve Birleşmiş Milletler Lübnan Geçici Görev Gücü (UNIFIL) Güney Lübnan’da güvenli bir bölge oluşturmuştu. Ancak bu durum dört yıl devam edebilmiş ve 1982 yılında FKÖ’nün İsrail’in Londra Büyükelçisine yönelik suikast girişimi sonrasında İsrail kapsamlı bir işgal planını yürürlüğe koyarak Lübnan’ın başkenti Beyrut’un batısını işgal etmişti.⁵³

Raporda İsrail’in 1982 yılında Lübnan’ı işgal etmesinin ardından FKÖ’nün Lübnan’daki varlığının zayıfladığı belirtilmektedir. İşgal öncesinde 20 bin civarında milisi olan FKÖ, milislerinin neredeyse yarısını işgal sırasında kaybetmişti. Birçok silah ve mühimmatını da İsrail ele geçirmiş, örgüte ait SSCB yapımı zırhlı personel taşıyıcıları ve T-34 model SSCB yapımı tanklarının yarısı İsrail tarafından kullanılmaz hale getirilmişti. Her ne kadar FKÖ SSCB’den Katyuşa Füzesi, RPG anti-tank mühimmatı, el bombaları ve AK-47 piyade tüfeği almış, Lübnan’ın Akdeniz’e kıyı limanlarından ülkeye silah ve mühimmat sokmuş ve yeni milisleri saflarına katmış olsa da işgalden önceki askeri envanterini ve milis sayısını yakalayamamış, özellikle işgal

⁵² “Palestinian Presence,” 11-13.

⁵³ “Lebanon,” 21-22; Henrietta Wilkins, *The Making of Lebanese Foreign Policy: Understanding the 2006 Hezbollah-Israeli War* (Oxfordshire: Routledge, 2013), 45-46.

sırasında kullanılamaz hale gelen zırlı personel taşıyıcıların ve tankların yerini dolduramamıştı.⁵⁴

İlkin Lübnan'dan çekilen FKÖ milisleri Cezayir, Libya, Tunus, Suriye, Sudan, Yemen ve Irak'a dağılmıştı. Ancak raporda da nakledildiği üzere, Lübnan'ın İsrail tarafından işgal edilmesinden sonra Hıristiyan askerlerden oluşan İsrail destekli Güney Lübnan Ordusu, İsrail ordusu ile birlikte Lübnan'da bulunan mülteci kamplarındaki Filistinlileri katletmeye başlamıştı. Sayda şehri içerisinde Filistinli mültecilerin kaldığı iki büyük mülteci kampı (el-Miya ve Ayn el-Hulva) bulunduğu için bu şehir öncelikli hedef olmuştu.⁵⁵ Mülteci kamplarının basılıp Filistinlilerin toplu şekilde öldürölmesi, İsrail'in Lübnan'ı işgali sırasında ailesinden insanları kaybeden ve işgal sonrasında Lübnan dışına çekilen FKÖ milislerinin, Arafat öncölüğünde Lübnan'a tekrar savaşmak için dönmesine sebep olmuştu. Buna ek olarak, 1985 yılında Suriye destekli Lübnan merkezli şii Emel Hareketi'nin FKÖ'ye karşı mücadeleye başlaması ve FKÖ'nün Tunus'taki merkezlerine İsrail saldırılarının gerçekleşmesi de FKÖ'yü Lübnan'a dönmek zorunda bırakmıştı.⁵⁶ Raporda İsrail ile Suriye arasındaki gerilim, Lübnan'da merkezi otoritenin zayıf olması ve Lübnan içerisinde etnik, dini, kültürel olarak ayrışan, birbiriyle yarış halindeki birçok grubun varlığı gibi faktörlerin, FKÖ'nün Lübnan'a yeniden yerleşmesine uygun ortamı oluşturduğu belirtilmektedir.⁵⁷

İsrail'in Lübnan işgali sonrasında İsrail'in kuzey sınırına yeniden konuşlanmak ve rahat mühimmat ve yiyecek ikmali sağlamak isteyen FKÖ, Lübnan'ın güneyinde yer alan ve Emel Hareketi tarafından kontrol edilen Sayda şehrini stratejik hedef olarak görüyordu. şehir 1986 yılında, Mustafa Sa'd komutasındaki Sünni milislerin desteği ile ele geirilmışti.⁵⁸ Güney Lübnan'a böylece yeniden yerleşen FKÖ, 1982 işgali öncesinde Lübnan-İsrail sınırında bulunan ve FKÖ tarafından İsrail'e karşı yapılan eylemlerde merkez olarak kullanılan bölge yerine Lübnan güneyinde yer alan, Hıristiyan nüfusun da yoğun olduğu Cenub şehrini kontrol altına almak için harekete geçmiş, ancak bu girişimi İsrail destekli Güney Lübnan Ordusu tarafından durdurulmuş ve FKÖ başarısız olmuştu.⁵⁹

⁵⁴ "Lebanon," 6-7.

⁵⁵ "Lebanon," 1.

⁵⁶ "Lebanon," 4-5.

⁵⁷ "Lebanon," iv; Eitan Azani, *Hezbollah: The Story of the Party of God: From Revolution to Institutionalization* (Berlin: Springer, 2011), 140-41.

⁵⁸ Itamar Rabinovich ve Haim Shaked (ed.), *Middle East Contemporary Survey, Volume X: 1986* (Tel Aviv: Moshe Dayan Center, 1988), 195.

⁵⁹ "Lebanon," 1-3.

Raporda, FKÖ'nün başta Libya olmak üzere birçok Arap ülkesinden finansal yardım aldığına dikkat çekilmektedir. Arap ülkelerinin haricinde SSCB de FKÖ'ye finansal yardım yapıyordu.⁶⁰ Bunun haricinde FKÖ, Lübnan'da birçok yatırım yapmıştı. 1980'li yıllara gelindiğinde bu yatırımlar yıllık 130 milyon dolara ulaşıyordu. Arafat bu tutarları FKÖ askeri ve siyasi eğitim kamplarına yatırmak, hayatını kaybeden milislerin ailelerine tazminat niteliğinde düzenli ödemeler yapmak ve örgüte milis devşirmek için burs vermek suretiyle kullanıyordu. Ayrıca FKÖ milislerinin barınma ve sağlık gibi ihtiyaçlarını karşılamak için sağlık ve emlak sektörüne de yatırım yapıyordu. Raporda FKÖ milislerinin de örgütten ihtiyaçları için adeta maaş şeklinde ödemeler aldığı belirtilmektedir. Hatta Arafat'a sadık El-Fetih Örgütü'ne bağlı milislerin diğer FKÖ milislerinden daha fazla ödeme almaları sebebiyle (Arafat'a bağlı milisler 100\$, komutanlar ise 700\$ ödeme alıyordu) örgüt içerisinde kırılmalar olmuş, Arafat kontrol ettiği bütçeyi FKÖ içerisindeki grupların mücadelesi sırasında örgüt içerisindeki iktidarını konsolide etmek için kullanmıştır.⁶¹

Raporda Suriye ve Emel Hareketi'nin Lübnanlı Hıristiyanlara karşı bir politika izlemesinin, Lübnanlı Hıristiyanlarla FKÖ'nün arasındaki ilişkiyi güçlendirdiğine işaret edilmektedir. Zaman içinde İsrail'in Lübnan siyaseti üzerindeki askeri ve diplomatik baskısı azalmaya başlayınca Lübnan Suriye'yle aralarındaki husumet sebebiyle Irak'la iyi ilişkiler kurmuştu. Lübnan'ın vefat etmiş Başbakanı Camille Chamoun'un oğlu, Hıristiyan siyasetçi Dany Chamoun, ABD'nin Lübnan Büyükelçiliği yetkililerine Lübnan'ın Irak'tan 1986 yılı kış mevsiminde 12 milyon dolarlık silah ve mühimmat aldığını, 1987 yılında da 8 milyon dolarlık silah ve mühimmat almak üzere anlaşma yaptığını bildirmişti.⁶²

Lübnan'daki Dürzi Hareketi de rapora göre Suriye'nin bütün baskısına rağmen FKÖ ile ortak hareket ediyordu. 1977 yılında Dürzi Hareketi'nin FKÖ ile işbirliği içerisinde bulunması sebebiyle Dürzi lider Kemal Canbolat Suriye tarafından suikastle öldürülmüştü.⁶³ Kemal Canbolat'ın ölümü sonrasında oğlu Velid Canbolat Dürzi Hareketi'nin yeni lideri olmuş, Kemal Canbolat'ın çizgisinde FKÖ ile işbirliği siyasetine devam etmişti. Dürzi milislerin kontrolü altında bulunan Khalde Limanı FKÖ tarafından milis ve silah nakli için kullanılıyordu. Dürzi Hareketi ve FKÖ işbirliği halinde 1983'teki Lübnan Dağ

⁶⁰ Ronald Bruce St. John, *Historical Dictionary of Libya* (Maryland: Rowman & Littlefield, 2014), 140.

⁶¹ "Lebanon," 7-8.

⁶² "Lebanon," 8-9.

⁶³ Ellen Lust (ed.), *The Middle East*, 13th Edition (Kaliforniya: SAGE, 2014), 614.

Savaşında Hıristiyanlardan meydana gelen Lübnan Ordusu'na karşı ve 1985'teki Lübnan Bayrak Savaşı ile 1987'deki Lübnan Müttefikler Savaşında da Suriye destekli Emel Hareketi'ne karşı savaşmışlardı.⁶⁴

Arafat, Suriye ve Emel Hareketi'nin Lübnan'daki gücünü kırmak amacıyla İran destekli Şii grup Hizbullah ile yakın ilişkiler kurmuştur.⁶⁵ Raporda da Hizbullah'ın İsrail'in Lübnan'ı işgali sonrasında FKÖ milislerinin tekrar Lübnan'a dönmesi için mali ve askeri yardımlar yaptığı belirtilmektedir. Hizbullah, Lübnan'ın İsrail'i işgali öncesinde El-Fetih Örgütü içerisinde yer alan milisler tarafından işgali sonrasında, 1985 yılında kurulmuştu. Arafat, FKÖ'den bağımsız bir bütçe oluşturmak amacıyla Hizbullah ile ekonomik ilişkilerini geliştiriyordu. Hizbullah ile FKÖ işbirliği yaparak İsrail'in işgali altındaki Lübnan'ın güney bölgesinde bulunan Khounine şehrinde İsrail'in gözlem noktasına saldırı düzenlemiş, iki İsrail askeri hayatını kaybetmiş ve iki İsrail askeri de rehin alınmuştu.⁶⁶

Hizbullah'la yaptığı bu işbirliğine karşın FKÖ'nün Sünni Müslümanlarla her zaman iyi ilişkileri olmuştu. Arafat, Lübnan'daki Şii etkisini, özellikle de Suriye ve Emel Hareketi'nin etkisini kırmak amacıyla Sünni dini liderlerle yakın ilişkiler kurmuştu. Hassan Khaled bu bağlamda Arafat'ın temas ettiği Sünni dini liderlerdendi. Ayrıca FKÖ Sayda şehrine hakim olan Halkçı Nasırcı Organizasyon (*et-Tanzim eř-Şa'abî en-Nasırî*) ile işbirliği yapıyordu.⁶⁷ Raporda da Lübnan'da örgütlenen Sünni milislerin büyük çoğunluğunun Nasırizme inanan Arap milliyetçileri olduğu, işgal sonrası FKÖ'nün Lübnan'da tekrar örgütlenmesine Halkçı Nasırcı Organizasyon lideri Mustafa Sa'd'ın yardım ettiği belirtilmektedir. Mustafa Sa'd Arafat'a Sünni milislerle destek olmuş, Güney Lübnan'daki birçok operasyonu Sa'd ile Arafat birlikte yürütmüştü. Sa'd liderliğindeki Sünni milisler ağırlıklı olarak Lübnan güneyinde Cenup ve Sayda şehirlerinde örgütlenmişlerdi. Ancak İsrail'in Lübnan'ın güneyine yaptığı askeri hareketler ve Beyrut ve civarına Suriye tarafından gerçeleştirilen askeri operasyonlar neticesinde güç kaybetmişlerdi.⁶⁸

Arafat aynı zamanda İslami Birleşme Hareketi lideri Said şaban ile de yakın ilişkiler kurmuştu. Trablusşam merkezli bu örgüt de Suriye ve Lübnan hükümetlerine karşıt, Sünni radikal bir dini organizasyondur.⁶⁹ Lübnan'ın İsrail tarafından işgal edilmesi sonrası Trablusşam'ı terk eden FKÖ milisleri,

⁶⁴ "Lebanon," 9.

⁶⁵ Joanna Maher (ed.), *The Middle East and North Africa, 2003* (Oxfordshire: Routledge, 2002), 1008.

⁶⁶ "Lebanon," 9-10.

⁶⁷ Rabinovich ve Shaked, *Middle East Contemporary Survey*, 196.

⁶⁸ "Lebanon," 10-11.

⁶⁹ A. J. Abraham, *The Lebanon War* (Kaliforniya: Greenwood Publishing Group, 1996), 176.

silah ve mühimmatlarını İslami Birleşme Hareketi'ne devretmişti. FKÖ'ye ait kampların Suriye destekli unsurlar tarafından dağıtılması ve FKÖ milislerinin öldürülmesi sonrasında İslami Birleşme Hareketi 1986 yılında, Trablusşam'da Suriye karşıtı kanlı bir direniş başlatmış, bu da FKÖ ile İslami Birleşme Hareketi arasındaki ilişkiyi ortaya koymuştu. 1986 yılındaki direniş sonrasında İslami Birleşme Hareketi yok olmasa da kan kaybetmişti. Lübnan'da Sünni unsurların kalıcı olarak güçlenmesi, Suriye, İsrail ve İran'ın aynı doğrultudaki faaliyetleri nedeniyle mümkün olmamıştı.⁷⁰

Raporda belirtildiği üzere, İsrail 1985'te kara birliklerinin büyük kısmını Lübnan'dan çekmiş olsa da deniz kuvvetlerini Akdeniz üzerinden İsrail'e gelebilecek FKÖ saldırılarına ve FKÖ'ye Akdeniz üzerinden gelebilecek milis ve silah-mühimmat desteğine karşı konuşlandırmıştı. FKÖ de İsrail'in Lübnan stratejisi sebebiyle Lübnan'da sıkışmıştı. Ayrıca Lübnan'daki Emel Hareketi ve diğer Suriye destekli gruplar ile Arafat liderliğindeki gruplar mücadele içerisine girmişlerdi. El-Fetih Örgütü'nün askeri ve istihbari kanadının (el-Kuvve 17) komutanı olan Hassan Taybeh 1987 yılı Mart ayında öldürülmüş, Suriye Baas Partisi üyesi ve Suriye istihbaratı için Lübnan'da faaliyet gösteren Filistinli Hatem Kawash ise 1987 yılı Haziran ayında suikasta uğramıştı. Bu çatışmalar neticesinde FKÖ kendi örgütlenmesi içerisinde de yara almıştı.⁷¹

Bu bağlamda, raporda Suriye lideri Hafız Esad'ın FKÖ'yü kontrol altına almak istediğine dikkat çekilmektedir. FKÖ'nün Suriye'nin güdümüne girmesiyle birlikte, Emel Hareketi'nin Lübnan'daki faaliyetleri gibi vekalet savaşları vasıtasıyla Suriye Ortadoğu'daki rakip ülkelere karşı üstünlük kurmayı planlıyordu. Esad Lübnan'ın işgale uğramasından sonra Lübnan FKÖ ile 1969 yılında yaptığı Kahire Anlaşması'nı yok saymış, İsrail ile 1983 yılında bir barış anlaşması yaparak da Lübnan'da FKÖ'nün hareket alanını daraltmıştı. Ancak bu sırada Lübnan'ın güneyi 1985 yılına dek İsrail Kara Kuvvetleri'nin işgali altında kalmıştı ve Lübnan İsrail ile işbirliği içerisinde FKÖ'nün eylemsel kapasitesini azaltmaya çalışıyordu. Dolayısıyla Suriye Arafat liderliğindeki FKÖ üzerindeki kontrolünü tamamen kaybetmiş, Lübnan'daki askeri-istihbari eylem kapasitesi düşmüştü.⁷² Bu sebeple, Şii Emel Hareketini FKÖ'ye karşı güçlendirmeye yönelmiş, Emel Hareketi ile FKÖ arasındaki gerilim Lübnan'da yeni bir çatışma ortamı yaratmıştı.⁷³ Aynı

⁷⁰ "Lebanon," 11-12.

⁷¹ "Lebanon," 12-13.

⁷² "Lebanon," 14-15.

⁷³ Spencer C. Tucker, (ed.), *The Encyclopedia of Middle East Wars : The United States in the Persian Gulf, Afghanistan and Iraq Conflicts* (Kaliforniya: ABC-CLIO, 2010), 729.

doğrultuda Suriye Lübnan'da bulunan Arafat karşıtı Filistinli gruplar ile 1985 yılında Üç Taraflı Anlaşmayı imzalayacak, 1987 yılında ise Arafat muhalifi Filistinli Birlik ve Özgürlük Cephesi'nin kuruluşuna katkı sağlayacaktı.⁷⁴ Velid Canbolat liderliğindeki Dürzi Hareketi, Mustafa Sa'd liderliğindeki Sünni milisler ve George Hawi liderliğindeki Lübnan Komünist Partisi dahil birçok Lübnanlı ve Filistinli grup Birlik ve Özgürlük Cephesi altında birleşmişti. Ancak raporda birbiriyle husumeti bulunan bu çok sayıdaki grubun Suriye'nin dayatması ile birleşmesinin, Birlik ve Özgürlük Cephesi'nin operasyonel kapasitesini düşürdüğü gözleminde bulunmaktadır.⁷⁵

Suriye bundan başka Şii Emel Hareketi'nin Arafat'a muhalif gruplara ekonomik ve askeri yardım yapmasını da talep etmiş, ancak Emel Hareketi lideri Nebih Berri mezhep farklılığı, FKÖ'yü hasım görmesi, Filistinli örgütlerin hiçbir koşulda güçlenmesine izin vermek istememesi gibi sebeplerle bu talebi reddetmişti. Lübnan'daki bu gergin atmosferin mezhep farklılığı temelinde bir kamplaşmaya neden olması, dini Şii temelli bir örgüt olan Hizbullah'ın nüfuzunu genişlemesine ve İran'ın Lübnan'a müdahalelerinin artmasına yol açmış, İran Lübnan'daki iç savaşa arabulucu olarak müdahil olmuştu. Özetle, raporun tespitine göre Suriye'nin Arafat'ın ve destekçisi El-Fetih Örgütü'nün gücünü kırmak ve FKÖ'yü kontrol etmek için başlattığı kamplaşma sonucunda hem Suriye hem de FKÖ Lübnan'da güç kaybetmiş, Hizbullah ve İran güçlenmişti.⁷⁶

3. "Moskova ve FKÖ'de Kriz" Adlı İstihbarat Değerlendirme Raporu

"Moskova ve FKÖ'de Kriz" başlıklı raporda, FKÖ'nün resmi bir hükümet konumunda olmaması ve İslamcı ve muhafazakâr kesimlerden destek görmesi gibi sebeplerle Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) FKÖ'ye karşı ilk yıllarda mesafeli durduğu belirtilmektedir.⁷⁷ Sahiden de SSCB'nin FKÖ'ye yönelik tavrı, 1969'e kadar netleşmemiştir. Bu yıllarda SSCB, FKÖ'nün Arap ülkelerinin siyasetini kendi menfaatleri doğrultusunda etkilemeye yönelik eylemlerde bulunmasından, şiddet eylemlerini benimsemesinden, örgüt içinde burjuva unsurları barındırıyor olmasından ve Çin'in FKÖ'yü kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirdiğine kanaat getirmesinden dolayı da FKÖ'ye mesafeli duruyordu. Bu koşullar altında FKÖ lideri Yaser Arafat 1968'de Moskova'ya ziyarette bulunmuş, aynı yıl

⁷⁴ "Lebanon," 14.

⁷⁵ "Lebanon," 23-24.

⁷⁶ "Lebanon," 14-18.

⁷⁷ "Moscow," 1.

SSCB'li yetkililer Moskova'da Mısır lideri Cemal Abdü'n-Nasır ile FKÖ konusunda görüşmüşlerdi. Mısır'dan sonra bölgedeki diğer müttefikleriyle de müzakerelerde bulunan SSCB, 1969'da FKÖ'ye askeri ve mali yardım yapmayı kabul etmiş, örgütü anti-emperyalist, özgürlükçü bir Filistin ulusal hareketi olarak tanıdığını bildirerek desteğinin ideolojik temelini ortaya koymuştu.⁷⁸ SSCB'nin planı, Arap-İsrail sorunu üzerinden Ortadoğu'ya müdahil olmaktı.⁷⁹ İsrail'e karşı Arap devletlerini ve Filistinli İsrail karşıtı Arap grupları destekleyerek Ortadoğu'da Arapların hamisi olmayı amaçlıyordu.⁸⁰ Beri yandan İsrail ve Batılı müttefiklerine karşı Filistinlilerin haklarını savunan FKÖ de bu sebeple Soğuk Savaş sırasında SSCB'ye ideolojik bir yakınlık hissediyordu. Arafat, Soğuk Savaş'ın dengelerini lehine kullanmak için pragmatik bir şekilde SSCB'yi de soruna dahil etmeye çalışıyordu.⁸¹

Raporda belirtildiği üzere, SSCB ile Mısır'ın ilişkileri 1972'den itibaren Mısır-ABD yakınlaşmasına koşut olarak zayıflamaya başlayınca SSCB Arap coğrafyasındaki etkinlik alanını FKÖ üzerinden arttırmaya yönelecekti.⁸² Bu çerçevede SSCB, 1974 yılında Filistin Devleti'ni resmi olarak tanımış, 1976 yılında ise FKÖ'nün Moskova'da temsilcilik açmasına izin vermişti. Sovyetler Birliği Komünist Partisi temsilcileriyle Arafat bu tarihten sonra sıklıkla bir araya gelecekti. Nihayet SSCB 1978 yılında FKÖ'yü Filistin halkının resmi temsilcisi olarak tanımıştı. SSCB, FKÖ'ye sadece siyasi değil askeri açıdan da destek vererek Suriye üzerinden silah yardımı yapıyordu.⁸³

SSCB ile FKÖ arasındaki bu olumlu ilişkiler fazla uzun sürmemiş; FKÖ lideri Yaser Arafat FKÖ'nün Lübnan'daki mağlubiyetine Suriye'nin ve SSCB'nin yeteri kadar destek olmamasını sebep göstermişti. Suriye lideri Hafız Esad tarafından da el-Fetih Örgütü içerisindeki Arafat muhalifi grupların destekleniyor oluşu, Arafat ile SSCB'nin bölgedeki müttefiki olan Esad arasındaki gerilimi tırmandırmıştı. SSCB ise Ortadoğu'da ABD ve İsrail karşısında Suriye ve FKÖ'yü desteklediği için iki müttefiki arasındaki

⁷⁸ Galia Golan, *The Soviet Union And The Palestine Liberation Organization: An Uneasy Alliance* (New York: Praeger Publishers, 1980), 8-10.

⁷⁹ Robert O. Freedman, *Moscow and the Middle East: Soviet Policy Since the Invasion of Afghanistan* (Cambridge: Cambridge University Press, 1991), 4.

⁸⁰ Stewart Ross, *Causes and Consequences of the Arab-Israeli Conflict* (Londra: Evans Brothers, 2004), 40-41.

⁸¹ Nada Prouty, *Uncompromised: The Rise, Fall, and Redemption of an Arab-American Patriot in the CIA* (New York: St. Martin's Publishing Group, 2011), 146.

⁸² Gregory S. Mahler, *The Arab-Israeli Conflict: An Introduction and Documentary Reader* (Oxfordshire: Routledge, 2009), 20.

⁸³ "Moscow," 2-3.

gerilimi sonlandırmaya çalışıyordu.⁸⁴ SSCB’de yayınlanan, yönetimin kontrolündeki *Pravda* gazetesinin 19 Kasım 1983 tarihli sayısında FKÖ’nün ABD ve İsrail ile bölgede verdiği mücadele açısından Suriye ile FKÖ’nün birlikteliğinin önemi vurgulanıyordu. 1984 yılı Ekim ayında, Doğu Almanya’nın Ulusal Gün Kutlamalar Resepsiyonu’nda SSCB Dışışleri Bakanı Andrey Gromiko, FKÖ lideri Yaser Arafat ile bir araya gelmiş, bu üst düzeyli görüşme yoluyla SSCB FKÖ ve Arafat’a ilişkin tavrını açıkça ortaya koymuştu.⁸⁵

Ancak SSCB aynı zamanda FKÖ’nün Filistin-İsrail sorunu bağlamındaki güçlü aktör konumunu kaybetmesi veya SSCB ile ilişkilerini koparması ihtimaline karşı sol siyasal görüşten alternatif aktörler bulmaya da çaba gösteriyordu; bu bağlamda Filistin Komünist Partisi’nin (PCP) kurulmasına destek vermişti.⁸⁶ Yine hem bu amaçla, hem de Esad ile Arafat arasındaki gerilimi azaltmak için Filistin Demokratik İttifakı’na dahil olan sol gruplara destek veriyordu. Bu ittifaka PCP’den başka Filistin Demokratik Halk Kurtuluş Cephesi (DFLP), Filistin Halk Kurtuluş Cephesi (PFLP) ve Filistin Kurtuluş Cephesi (PLF) dâhildi.⁸⁷

Filistin sorunu bağlamında tarafların Yahudi ve Arap yerleşimleri konusunda görüşmesi gerektiğini belirten, Filistin sorununun diplomasi yoluyla çözüme kavuşturulmasından yana tutum alan SSCB’nin bu tutumu DFLP tarafından destekleniyordu.⁸⁸ Ancak PFLP 1981’e dek bu tutumu paylaşmıyor, Filistin topraklarının Yahudi işgalinden bütünüyle temizlenmesi gerektiğini savunuyordu.⁸⁹ Anılan yılda ise George Habbash liderliğinde bu politikayı değiştirerek SSCB’ninkine yakın bir tutum almıştı. Raporun analizine göre DFLP ve PFLP’nin, Suriye ve SSCB gibi Camp David Anlaşması’nı ve Ronald Reagan’ın Filistin sorununa ilişkin barış planını reddediyor olması, Filistin Demokratik İttifakı’nı Suriye ve SSCB’ye siyasal anlamda daha da yaklaştırmıştı.⁹⁰

Rapora göre SSCB, hem FKÖ lideri Arafat’ın kendisini aradan çıkartarak İsrail ile görüşmesini engellemek ve onu kontrol altına almak, hem de İsrail’i baskı altında tutmak için FKÖ içerisindeki kendisine yakın radikal sol grupların İsrail’e karşı zaman zaman harekete geçirerek eylem yapmalarını

⁸⁴ Ephraim Karsh, *The Soviet Union and Syria (RLE Syria)* (Oxfordshire: Routledge, 2013) 79.

⁸⁵ "Moscow," 6-8.

⁸⁶ "Moscow," 8-9

⁸⁷ Mark Tessler, *History of the Israeli Palestinian Conflict*, Second Edition (Indiana: Indiana University Press, 2009), 653.

⁸⁸ "Moscow," 9-10.

⁸⁹ George W. Breslaue, *Soviet Strategy in the Middle East* (Oxfordshire: Routledge, 2015), 68.

⁹⁰ "Moscow," 10.

da sağlıyordu. Bu amaçla terörizm tanımını Filistin'deki radikal sol grupları dışlayacak şekilde yapmıştı. 1974 yılında St. Petersburg merkezli bir gazete olan *Novoye Vremya*'da SSCB Hükümeti tarafından yayımlanan bir yazıda, İsrail'in haksız işgaline uğrayan Filistin'deki Arap halkının direnişi kapsamında gerçekleştirilen eylemlerin terör eylemi değil ancak meşru müdafaa olarak nitelendirilebileceği belirtiliyordu. Ancak SSCB, İsrail'in FKÖ'nün terör eylemlerini bahane ederek Lübnan gibi Ortadoğu'da SSCB için değerli bir müttefik olan Suriye'yi de işgal etmesinden de kaygı duyuyordu. Raporunda; SSCB'nin bir yandan FKÖ'nün şiddet eylemlerini desteklerken diğer yandan İsrail'in Suriye'ye yönelik askeri bir harekât başlatacağından kaygı duyması, Filistin sorunu konusunda bir açmaz yaşadığı şeklinde yorumlanmaktadır.⁹¹

SSCB ABD Başkanı Ronald Reagan'ın İsrail ile görüşmelerde Filistin halkını Ürdün'ün temsil etmesini öngören barış planına da karşıydı. Bunun sebebi, Filistin sorununun Ürdün merkezli olarak çözülmesinin Suriye'yi dışlayacak olması ve Ürdün'ün askeri, siyasi ve tarihsel olarak ABD ile yakın ilişkilerinin bulunmasıydı. Ancak Arafat ile Ürdün Kralı Hüseyin arasındaki ilişkileri olumsuz etkilememek için bu konuya ilişkin resmi bir açıklama yapılmamıştı.⁹²

Raporunda özet olarak SSCB'nin Arap-İsrail sorunu üzerinden İsrail'in politikalarını etki altına almaya çalıştığı, uzun vadede ABD'nin Ortadoğu'daki politikalarını da etkisiz hale getirerek ABD'ye karşı üstünlük kurmak istediği belirtilmektedir.⁹³

Sonuç

Bu çalışmada, CIA'in diasporadaki Filistinliler hakkında 1983-1987 arasında hazırladığı araştırma raporlarından üçü, Filistin siyasetinin sorunları ekseninde incelenmiştir. Bu sorunların en önemlisi, Filistin siyasetinin 1980'lerde İsrail ve bölge ülkeleri arasında devam eden gerginliğin ortasında kalmış olmasıydı. Suriye, Irak ve Mısır gibi Arap ülkelerinin Ortadoğu ve Körfez siyasetinde aktif olabilmek ve ulusal menfaatlerini pekiştirmek gayesiyle FKÖ ve onunla iltisaklı unsurları kullanmaya çalışmaları, Lübnan ve Körfez Arap ülkelerinin FKÖ'nün faaliyetlerini bir güvenlik sorunu olarak görmelerine neden olmuştu. Filistin siyasetinin bu

⁹¹ "Moscow," 12; Yosef Govrin, *Israeli-Soviet Relations, 1953-1967: From Confrontation to Disruption* (Oxfordshire: Routledge, 2013) 326.

⁹² "Moscow," 12; Adnan Abu Odeh, *Jordanians, Palestinians and the Hashemite Kingdom in the Middle East Peace Process* (Washington: United States Institute of Peace Press, 1999), 220.

⁹³ "Moscow," 1.

bağlamda karşılaştığı bir diğer sorun da SSCB'nin Filistin siyasetine FKÖ'nün beklediği ölçüde destek vermemesiydi. Bunun başlıca nedenleri, Ortadoğu'da SSCB'nin en sadık müttefiki olan Suriye'nin FKÖ'yü kontrolü altına almaya çalışması yüzünden ikisi arasında hasıl olan gerginlik ve Suriye ile Lübnan arasında çıkan çatışmalar sonrasında SSCB'nin Filistin konusunda statükoyu korumaya gösterdiği eğilimdi.⁹⁴ Filistin siyasetinin önündeki diğer önemli sorunlar ise nispeten küçük ölçekli bir hareket olması ve farklı bölge ülkeleri arasında dağılmışlığı idi. Sınırlı boyutu dolayısıyla muhtelif bölgesel ve küresel aktörlerle kurma ihtiyacını duyduğu ittifakların dinamik ve kaygan doğası, bu siyasetin çok parçalı yapısını daha da pekiştirmekteydi. Ancak tüm bu sorunlara rağmen Yaser Arafat'ın karizmatik ve hâkim liderliği, Filistin siyasetinin günümüzdeki operasyonel kurumlarının oluşmasında temel bir rol oynamıştır.

⁹⁴ Golan, Soviet Union, 190-200.

Kaynakça

Birincil Kaynaklar

- "Lebanon: The Growing Strength of the Palestinians: An Intelligence Assessment." CIA, NESA 87- 10056,1987.
<https://www.cia.gov/library/readingroom/document/cia-rdp88t00096r000801000002-2>.
- "Moscow and the Crisis in the PLO, An Intelligence Assessment." CIA, SOV 84-10223X,1984, <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP85T00313R000300150007-8.pdf>.
- "Palestinian Presence in the Persian Gulf: An Intelligence Assessment." CIA, NESA 83-10162,1983.
<https://www.cia.gov/library/readingroom/document/cia-rdp84s00556r000300070003-4>.

İkincil Kaynaklar

- Abed, I. ve P. Hellyer (ed.). *United Arab Emirates: A New Perspective*. Cape Town: Trident Press, 2001.
- Abraham, A. J. *The Lebanon War*. Kaliforniya: Greenwood Publishing Group, 1996.
- Al-Khalili, M. *Oman's Foreign Policy: Foundation and Practice*. Kaliforniya: Praeger Security International, 2009.
- American Immigrant Cultures: Builders of a Nation*. New York: Simon & Schuster Macmillan, 1997.
- Azani, E. *Hezbollah: The Story of the Party of God: From Revolution to Institutionalization*. Berlin: Springer, 2011.
- Boghardt, L. P. *Kuwait amid War, Peace and Revolution: 1979-1991 and New Challenges*. Berlin: Springer, 2006.
- Breslauer, G. W. *Soviet Strategy in the Middle East*. Oxfordshire: Routledge, 2015.
- El-Hasan, H. A. *Israel or Palestine? Is the Two-state Solution Already Dead? A Political and Military History of the Palestinian-Israeli Conflict*. New York: Algora Publishing, 2010.
- Freedman, R. O. *Moscow and the Middle East: Soviet Policy Since the Invasion of Afghanistan*. Cambridge: Cambridge University Press, 1991.
- Friedland, R. ve R. Hecht. *To Rule Jerusalem*. Kaliforniya: University of California Press, 2000.

- Golan, G. *The Soviet Union and The Palestine Liberation Organization: An Uneasy Alliance*. New York: Praeger Publishers, 1980.
- Govrin, Y. *Israeli-Soviet Relations, 1953-1967: From Confrontation to Disruption*. Oxfordshire: Routledge, 2013.
- Hadi, M. A. *Foreign Politics Towards The Middle East and Palestine: PASSIA Meetings, 1995-1999*. Kudüs: PASSIA, Palestinian Academic Society for the Study of International Affairs, 1999.
- Hertog, S. *Gulf Economies: The Current Crisis and Lessons of the 1980s*. carnegieendowment.org/sada/23359.
- Karsh, E. *The Soviet Union and Syria (RLE Syria)*. Oxfordshire: Routledge, 2013.
- Katzman, K. *The Persian Gulf States: Post War Issues*. New York: Nova Publishers, 2004.
- Krutsikikh, A. V. *U.S. Militarism*. Yeni Delhi: Allied Publishers, 1987.
- Lori, N. *Offshore Citizens*. Cambridge: Cambridge University Press, 2019.
- Lust, E. (ed.). *The Middle East*, 13th Edition. Kaliforniya: SAGE, 2014.
- Maher, J. (ed.). *The Middle East and North Africa 2003*. Oxfordshire: Routledge, 2002.
- Mahler, G. S. *The Arab-Israeli Conflict: An Introduction and Documentary Reader*. Oxfordshire: Routledge, 2009.
- Matthiesen, T. *The Other Saudis*. Cambridge: Cambridge University Press, 2014.
- Miller, M. J., H. De Haas ve S. Castles. *The Age of Migration: International Population Movement in the Modern World*. Londra: Red Globe Press, 2020.
- Norwitz, J. H. (ed.). *Pirates, Terrorists and Warlords: The History, Influence and Future of Armed Groups Around the World*. New York: Skyhorse Publishing, 2009.
- Odeh, A. A. *Jordanians, Palestinians and the Hashemite Kingdom in the Middle East Peace Process*. Washington: United States Institute of Peace Press, 1999.
- Petran, T. *The Struggle Over Lebanon*. New York: Monthly Review Press, 1987.
- Prouty, N. *Uncompromised: The Rise, Fall, and Redemption of an Arab-American Patriot in the CIA*. New York: St. Martin's Publishing Group, 2011.
- Qatar Year Book*. Doha: Ministry of Information - Department of Press and Publication, 1981.
- Rabinovich, I. ve H. Shaked (ed.). *Middle East Contemporary Survey, Volume X: 1986*. Tel Aviv: Moshe Dayan Center, 1988.
- Ross, S. *Causes and Consequences of the Arab-Israeli Conflict*. Londra: Evans Brothers, 2004.
- Sayigh, Y. *Armed Struggle and the Search for State: The Palestinian National Movement, 1949-1993*. Oxford: Clarendon Press, 1997.

- St. John, R. B. *Historical Dictionary of Libya*. Maryland: Rowman & Littlefield, 2014.
- Tessler, M. *A History of the Israeli-Palestinian Conflict*, Second Edition. Indiana: Indiana University Press, 2009.
- Tollitz, N. P. (ed.). *Saudi Arabia: Terrorism, U.S. Relations and Oil*. New York: Nova Publishers, 2005.
- Tucker, S. C. (ed.). *The Encyclopedia of Middle East Wars: The United States in the Persian Gulf, Afghanistan and Iraq Conflicts*. Kaliforniya: ABC-CLIO, 2010.
- Wilkins, H. *The Making of Lebanese Foreign Policy: Understanding the 2006 Hezbollah-Israeli War*. Oxfordshire: Routledge, 2013.